

[Média az új hidegháborúban]

Az orosz Russia Today hírcsatorna híradóinak elemzése

LŐRINCZ ANNA

Újságíró, maszol.ro / Journalist, maszol.ro

E-mail: lorincz.anna@protonmail.com

Abstract (Media in the New Cold War. Analysis of News Programmes of Russia Today TV Channel)

The press has an important role to play in the system of political manipulation, as political propaganda can reach the audience through the media. The study analyses the English-language news programmes of the Russian state-funded news channel, Russia Today. The news channel is often accused of being a propaganda mouth of the Russian government and of being biased by its editors and misrepresenting viewers with false information. From the point of view of journalistic objectivity, I am looking at the extent to which elements of political propaganda and manipulation are present on the news, the extent to which they serve the new Cold War propaganda.

Keywords *political communication; new cold war; news channel; propaganda; manipulation*

Rezumat (Mass-media în noul război rece. Analiza programelor de știri a canalului Russia Today)

Mass-media are un rol important în diseminarea propagandei politice către public. Studiul analizează programele de știri în limba engleză ale postului de televiziune Russia Today, finanțat de statul rus. Postul este acuzat adesea că este portavocea propagandistică a guvernului rus, știrile fiind influențate politic și conținând multe elemente false. Studiul pornește de la noțiunea obiectivității jurnalistice, analizând prezența tehnicilor de propagandă și manipulare puse în slujba noului război rece.

Cuvinte cheie *comunicare politică, noul război rece, canal de știri, propaganda, manipulare*

A propaganda módszerei

A propaganda bizonyos eszméknek, nézeteknek szóban, írásban, rádió, film stb. útján való céltudatos hirdetése, megismertetése és terjesztése. Garth S. Jowett és Victoria O'Donnell *Propaganda & Persuasion* című könyve szerint a propaganda egy kommunikációs forma, részrehajló, egyoldalú, sokszor félrevezető tartalmú információk terjesztését jelenti, melynek célja a befogadók véleményének tudatos befolyásolása, bizonyos nézetek elterjesztése, az emberek meggyőzése, vagyis a propagandát alkalmazó szándékát próbálja véghezvinni. A propagandisztikus kommunikáció egyesíti a meggyőzés erejét és az információközlést.¹ Csepeli György a propaganda lényegéről szólva abból indul ki, hogy „[a]z emberi közlés – különösen az intézmények által szervezett és továbbított közlés – soha-

sem véletlenszerű, mindig szándékok, érdekek bújnak meg mögötte. A közlőnek mindig valamilyen célja van a közleménnyel (...).”²

A modern politikai propaganda az első világháború (1914–1918) idején született meg, amikor mindkét szembenálló katonai tömb igyekezett a maga oldalára fordítani a katonákat és a civil lakosságot, végső soron a közvéleményt. Fontos eleme volt az ellenség által elkövetett valós vagy vélt atrocitásokról szóló hírek terjesztése. A hazafias propaganda a nemzeti támogatás megszerzésére, valamint az ellenséges, szövetséges és semleges államok közvéleményének befolyásolására irányult, így a célcsoportok függvényében differenciált üzeneteket szerkesztett. A háborús propagandát egyaránt alkalmazták a tengelyhatalmak és a szövetségesek.³

A politikai propagandának többféle osztályozása létezik. Az első elkülönítést az agitációs és integrációs propaganda reprezentálja. Az agitációs propaganda az egyéneket egy bizonyos cél felé tereli a düh és a félelem eszközét alkalmazva, és gyakran beszédek, pletykák és plakátok segítségével nyomatékosítja mondanivalóját. Egyik leggyakrabban alkalmazott módszere az ellenségkép építése. Az integrációs propaganda arra törekszik, hogy ragaszkodást alakítson ki a tömegben egy bizonyos politikai berendezkedés iránt. A szakirodalom a hazugság mértéke szerint megkülönbözteti a fehér, a szürke és a fekete propagandát.⁴ A fehér propaganda megnevezi és vállalja forrásait, ezért a manipuláció enyhébb eszközeit használja, például az érvelés egyoldalúságát; a szürke propaganda nem nevezi meg forrását, habár nem saját információt továbbít; a fekete propaganda megnevezi ugyan forrását, de hamis információt közvetít, és hamis forrásra hivatkozik. A kommunista rendszerek a propaganda mindhárom típusát sikerrel alkalmazták: a valós információk egyoldalú bemutatásától a megnevezetlen forrásból származó, ennek ellenére „köztudott” véleményeken keresztül a nyílt hazugságig.

Edward Filene részt vett a Propagandaanalízis Intézet megalapításában 1937-ben, amely az amerikai közönségnek segített megismerni a propaganda természetét, és megtanította felismerni a különböző technikákat. Filene és munkatársai azonosították a leggyakrabban használt sikeres propagandatechnikákat.

A *Bandwagon* vagy utánfutó-effektus egy olyan propagandatechnika, amely arra igyekszik rávenni embereket, hogy bizonyos dolgot megtegyenek azért, mert a többség is ezt teszi. A *Testimonial* vagy vallomás egy olyan technika, amely egy szakértő vagy híresség véleményét használja fel, hogy egy bizonyos gondolatot népszerűsítsen. A *Transfer* vagy átvitel egy olyan propagandatechnika, amely egy ismert személyiség eredményeit használja fel arra, hogy reklámozzon vagy leminősítsen egy terméket. Pozitív transzfernek nevezzük azt, amikor egy terméket egy köztisztviselővel azonosítanak. Amikor egy népszerűtlen személlyel kötnek össze egy terméket, negatív transzfernek nevezzük. Ezt gyakran használják háborús időkben. A *Repetition* vagy ismétlés módszere azt feltételezi, hogy egy termék neve sokszor előforduljon a reklámban. Ez a technika gyakran egy jelzést használ, amely rokonszenvet vagy ellenszenvet vált ki a nézőkben, és ezáltal megjegyzi azt. Az *Emotional words* vagy érzelmi töltetű szavak technikájának használata során olyan szavakat használnak, amelyek pozitív vagy negatív érzelmeket gerjesztenek az agyban. A *Glittering generalities* avagy „csillogó álta-

lánosságok” technikája általánosságokkal operál, amelyek logikai félrevezetések, gyakran homályos értelműek, de pozitív töltetűek. Például az olyan vonzó kifejezések használata, mint „Szuper!”, „Vagány!”, amelyek konkrétan nem vonatkoznak semmire. Egy másik gyakran használt technika a *Name-calling*, amely lekicsinylő, sértő szándékú verbális fellépés bizonyos személyekkel, csoportokkal szemben. A *‘Plain Folks’* technika során a célközönség saját nyelvezetét használják propagandacélokra, mivel az emberek jobban azonosulnak a hétköznapi kifejezésekkel, mint a választékos nyelvezettel, mivel ezeket mesterkéltnek érzik. A *‘Quotes out of Context’* vagy kontextusból kiemelt idézet technikáját arra használják, hogy féligazságok segítségével megváltoztassák a mondanivalót. Az idézetet kiemelik a szövegkörnyezetből, így új, saját célra használható értelmezést adnak neki. A *‘Card stacking’* vagy tényválogatás módszere azért sikeres, mert úgy érvel, hogy kizárólag azokat a véleményeket hangsúlyozza, amelyek a propagandistának kedveznek, és figyelmen kívül hagyja a másik oldal véleményét, ezzel aláásva annak legitimitását. A *‘Black and White fallacy’* egy fekete vagy fehér típusú leegyszerűsítés, amely kizárólag két alternatívát hagy a közönségnek, ezzel leszűkítve a választás lehetőségét. Ennek ellentéte az *‘Unstated assumption’* propagandatechnika, ahol a propagandista nem fejt ki konkrétan az álláspontját, de az folyamatosan megjelenik az üzenetben. A legutolsó technika a *Demonizing the enemy*, avagy az ellenfél démonizálása, amely során az ellentétes véleményűeket alsóbbrendűként tüntetik fel.⁵

A hidegháborús és új hidegháborús propaganda

A II. világháború utáni tíz év a hidegháború klasszikus korszaka, amely során az Egyesült Államok és a Szovjetunió fokozódó szembenállása világméretű polarizálódáshoz vezetett. A felgyorsult technikai fejlődés nyomán a tömegkommunikációs rendszerek is egyre jobban átalakultak. A sajtó mindkét oldalon közvetlen politikai elvárások szolgálatába állt, és igyekezett saját ideológiáját minél szélesebb körben elfogadtatni.⁶

A hibrid háború – amely kifejezést elsősorban Oroszország grúzai és ukrainai tevékenységével kapcsolatban kezdtek el használni – teljesen újfajta hadviselés, amely a propagandát és az álhíreket használja az ellenség legyőzésére. Ugyanakkor a hibrid hadviselő integrált módon alkalmazza az állam diplomáciai, információs, katonai, valamint gazdasági/pénzügyi hatalmi eszközeit.⁷ A hagyományos hadviseléstől eltérően egy hibrid támadás észrevétlen maradhat egészen addig, amíg a megtámadott állam már nem képes hatékonyan védekezni. Mivel újfajta stratégiai szemléletet jelent, a vele szemben történő fellépésnek is speciális követelményei vannak. Az információs hadviselés, a narratíva uralásának képessége a hibrid hadviselés során különösen fontos. Az az állam, amely ezt a hadviselést alkalmazza, arra törekszik, hogy bizonytalanságot idézzon elő a saját szerepére vonatkozóan, így a háborús küszöb alatt észrevétlen maradhat a tevékenysége, és nem vált ki háborús helyzethez mért ellenreakciót. Mivel a műveletei az észlelési és a reagálási határértékek alatt maradnak, így akadályozza a

megtámadott fél és a nemzetközi közösség döntéshozatali folyamatait és reakcióit.

Az orosz narratíva meghatározó eleme a fenyegetettség érzése, amely szerint a nyugati hatalmak Oroszország destabilizációjára és meggyengítésére töreksznek, ami akár a politikai rezsim megdöntésével vagy Oroszország felbomlásával is járhat. A hibrid hadviselésben e törekvések új és hatékony eszközt látják.⁸ Vlagyimir Putyin Ukrajnában folytatott információs háborúja az újfajta hibrid háború bizonyítéka, amely a „reflexív kontrollon” alapul. Számos régi és új, jól bejáratott stratégiát alkalmaz, mint például a tagadás és megtévesztés módszerét, a Kreml valós céljának az eltitkolását, valamint a törvényesség látszatának megőrzését. Folyamatosan fenyeget a nukleáris és katonai erőinek a bevetésével.⁹

Oroszország „puha befolyása” nagyban megnövekedett akkor, amikor a külföldi kormányok befolyásolására fenntartott költségvetést megnövelték, modernizálták az orosz állami médiát, fejlesztették a pszichológiai szakértelmet, amely során az aluliskolázottak konspirációs teóriákra való hajlamát és a nyugati média – beleértve a social media – nyitottságának szisztematikus kihasználását növelték, és egy agresszív információs háborút kezdtek el a nyugat ellen. Marcel Van Herpen szerint Oroszország új propagandaháborúja a Russia Today hírcsatorna elindításával kezdődött, 2005-ben. Ezt arra szánták, hogy a nyugati média, és leginkább a CNN, a BBC World és a Deutsche Welle riválisaként szolgáljon. A kezdeti költségvetése 70 millió dollár volt, amelyet 2011-ben felemeltek 380 millióra. Majd az RT tagadhatatlan sikerei után elkezdtek újraszervezni az orosz rádiókat, a The Voice of Russiát és a Russia Beyond The Headlines-t. Ezt a projektet a Kreml hivatalos újságja, a *Rossiyskaya Gazeta* kezdeményezte. A „Kreml trollok” pedig úgy terjesztik a Kreml politikáját, hogy blogokat írnak, megtámadnak ellenzéki weboldalakat, és kommenteket írnak Facebookon és Twitteren.¹⁰

A közszolgálati objektivitása

Tanulmányomban azt kutattam, hogy a közszolgálati által megkövetelt objektivitással szemben a Russia Today hírcsatorna milyen mértékben használ propagandát.

A közszolgálati fogalmának nincs konszenzusos definíciója, ezért amikor az elemzők ezt a fogalmat használják, egy sor különböző eszményre és gyakorlatra utalnak.

„A közszolgálati médiaszolgáltatás egy olyan szolgáltatással azonosítható, melynek keretében médiaszolgáltatásokat – a profit motivációjától és a piaci kínálatától függetlenül – ingyenesen, »alapellátásként« (basic supply) nyújtanak egyének számára, akik egy meghatározott társadalom és kultúra, egyedi közösség és demokratikus rendszer tagjaiként igényelnek (ilyen szolgáltatásokat).”¹¹

A közszolgálati média tájékoztatási kötelezettségének tartalmát több olyan alapelv adja, amely vagy a médiaszabályozásban vagy a közszolgálati szakmai kódexekben ölt testet Európában. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Átfogó, objektív, pártatlan, tárgyyszerű tájékoztatás.
- A vélemények sokféleségének bemutatása.

- A kormány által kiadott közlemények ingyenes közzététele.
- A parlament üléseinek közvetítése vagy azokról tárgyszerű beszámolók közlése.¹²

A felsorolt alapelvek általánosnak tekinthetők valamennyi európai közszolgálati rendszerben.

Más szerzők azt hangsúlyozzák, hogy a közszolgálati médiának „minőséget” és „kreativitást” nyújtó programokat kell sugározni, fel kell emelnie (empower) az állam polgárait, biztosítani kell a politikai elitek elszámoltathatóságát, és erősíteni kell a társadalmi kohéziót.¹³

A Russia Today csatorna

A Russia Today oroszországi állami finanszírozású hírcsatorna hat nyelven sugároz, több mint 100 országban. Az angol nyelvű csatornája mellett 2007-ben elindította az arab, 2009-ben a spanyol, 2014-ben a német, illetve 2017-ben a francia nyelvű csatornáit is. Az Ipsos 2017-es felmérése szerint az RT látogatottsága 36%-kal nőtt a korábbi évekhez képest, így mára már heti több mint 100 millió fő nézi rendszeresen a műsorokat. A vizsgálatból az is kiderült, hogy az Amerikai Egyesült Államokban 8 milliőről 11 millióra nőtt a heti látogatók száma, míg Európa 15 országában heti 43 millióan követik a hírcsatornát. 2011-ben az Egyesült Államokban a második legnézettebb külföldi hírcsatorna volt a BBC World News után. A felmérések szerint leginkább 35 év alatti, városi környezetben élő fiatalok kedvelik (2012).¹⁴

A hírcsatornát gyakran vádolják azzal, hogy oroszbarát, demokrácia- és nyugatellenes üzeneteket terjeszt, álcázottan vagy nyíltan, a félrevezetés és propaganda különféle alakzataival együtt. Az Egyesült Királyság médiahatóságának, az Ofcomnak több alkalommal megsértette a pártatlanságra és félrevezető tartalom sugározásra vonatkozó előírását. 2015-ben az ukrajnai és szíriai eseményeket mutatta be félrevezetően, míg 2016-ban a török kormány kurdokkal szembeni bánásmódját próbálta meg elferdíteni. 2016 decemberében az RT angol nyelvű honlapja, az RT UK 10 alkalommal sértette meg az Ofcom szabályzatát, az indulása, azaz 2014 óta.

A kutatás módszertana

Az elemzésem során a Russia Today állami finanszírozású hírcsatorna híradóit vizsgáltam abból a szempontból, hogy mennyire valósul meg az objektivitás a híradások során, illetve, hogy a propaganda jeleit milyen mértékben fedezem fel. Azért döntöttem az RT elemzése mellett, mert több mint 100 országban elérhető, 6 nyelven sugároz, és hetente több mint 100 millióan tekintik meg, emiatt nagy hatással van a közvéleményre. Emellett közszolgálati csatorna, és emiatt meg kell, hogy feleljen bizonyos működési és etikai szabályoknak.

Az elemzés fő módszere a kvantitatív tartalomelemzés, amely kiegészül kvalitatív megfigyelésekkel is. A híradónak voltak olyan aspektusai is, amelyeket

a mennyiségi elemzés nem tudott beazonosítani: ilyenek például a híregységek nem explicit tartalmai. A célzásokat, a sugallatokat és a híregységek szerkesztési alapelveit csak kvalitatív elemzéssel tudtam megfejteni.

A kvantitatív tartalomelemzés az operacionalizálást tette lehetővé, így adatokat kaptam a híradókban szereplő témák gyakoriságáról, a hírek időtartamáról. Első lépésként megvizsgáltam a hírek hosszúságát és az azokban szereplő témák gyakoriságát. Az adatokat táblázatokba foglaltam, majd egy hét adatait elemeztem. A táblázatokba befoglaltam kvalitatív elemeket is, mint például a híradások hangnemét, témáit. A hírekben a kulcsszavak gyakorisága alapján összeállítottam kategóriákat. Összesen 13 kategóriát különítettem el, ezek közül azonban csak a leggyakoribbak lesznek relevánsak. A következő csoportok jöttek létre: Koronavírus, USA-ellenes, Háború, Nyugatellenes, Társadalom, Közbiztonság, Sport, Terrorizmus, Tüntetések, Úrutazás, Katasztrófa, Bevándorlás, Gazdaság.

A hírek mindegyike megkapta a külföldi vagy belföldi besorolást, majd a pozitív, negatív vagy semleges jellemzőt. Pozitív hangvételű hírek tekintetében azokat, amelyek egy Oroszország vagy a világ számára kedvező eseményt mutattak be. A negatív hír kategóriába azok estek, amelyek haragot, felháborodást, ellenérzést keltő témákról számoltak be. A semleges csoportba azok a hírek tartoztak, amelyek nem váltottak ki semmilyen érzelmi hatást a nézőből. A kutatás során tartalomelemzéssel is megvizsgáltam azokat a híreket, amelyek vélhetőleg propagandamódszereket tartalmaztak. Ekkor a hír szerkezetét, a szavak és kifejezések sorrendjét figyeltem meg.

A kutatás utolsó pontjában arra voltam kíváncsi, hogy vajon a híradó esetében fennáll-e annak a lehetősége, hogy a szerkesztők különféle manipulációs technikákkal próbálják meg a híryanagok tartalmát befolyásolni. Azt vizsgáltam, hogy létezik-e rangsorbeli egyenlőtlenség, elhallgatás vagy befolyásolási szándék. A Russia Today híradóit 2019-ben és 2020-ban két hónapon keresztül, március-áprilisban elemeztem, 7-7 híradót néztem meg. A híradók kiválasztásakor a véletlen mintavétel módszerét használtam, így mindkét esetben márciusra 4, míg áprilisa 3 híradó esett. Figyelembe vettem azt, hogy hétfőtől vasárnapig, minden nap megvizsgáljak egy híradót.

A hírek kvantitatív és kvalitatív elemzése – 2019. március–április

Mint említettem, 2019-ben és 2020-ban is 7-7 híradót elemeztem, mindkét esetben márciusban négyet, áprilisban pedig hármat, ám helyszűke miatt most csak minden hónapból egy-egy példát emelek ki, szemléltetés céljából.

Vasárnap – 2019. március 17. – 17 óra

A Russia Today hírcsatorna délutáni híradójának vasárnapi adásideje 27 perc 21 másodperc. A következő táblázatban láthatóak a hírek lejátszási sorrendben és ezeknek részletesebb elemzése:

Cím	Időtartam	Terület	Kategória – Hangnem
Terrortámadás Új-Zélandon New Zealand Terror	17:01 – 17:07	Külföld – Új-Zéland	Terrorizmus Semleges
Sárgamellényesek Yellow Vests: ACT 18	17:07 – 17:10	Külföld – Franciaország	Tüntetések Negatív
Brexit örökké? Brexit Forever?	17:10 – 17:14	Külföld – Egyesült Királyság	Nyugatellenes Negatív
Rendőrségi lánc Chain Of Command	17:14 – 17:15	Külföld – Szerbia	Tüntetések Negatív
Vak bosszú Blind Vengeance	17:17 – 17:21	Külföld – Irak	Terrorizmus Negatív
Rakétatámadás Fighting Fire With Fire	17:21 – 17:23	Külföld – Izrael	Háború Semleges
Új csapat az űrállomáson New ISS Crew Docks	17:23 – 17:27	Belföld – Oroszország	Úrutazás Pozitív

„Tired of Brexit? You’re not alone”, azaz „Megunta a Brexitet? Nincs egyedül.”

Már 2 éve szavazott az ország a kilépésről, de úgy tűnik, hogy nem kerülnek közelebb a távozáshoz – hangzik el a műsorvezetőtől. Ezek után számos elönytelen felvételt vágnak be a parlamenti vitákból, amelyeken az látszik, hogy már a politikusok is unják a Brexit-kérdést, egymás szavába vágva ordítanak, és Theresa May egy mondatot sem mondhat el anélkül, hogy le ne kiabálnák. Teljes a zűrzavar, ezt pedig a hírcsatorna ironikus kiírásokkal tetőzi („Parliament has become a laughing stock” – „Mindenki a parlamenten nevet”), és a miniszterelnökről készített videóval, amely úgy van megvágva, hogy úgy tűnjön, mintha az táncolna sajtótájékoztató közben. Itt a *Name-calling* módszerét használják, mivel sértő kijelentéseket tesznek a brit kormányról, és ezzel aláássák annak tekintélyét. Ugyanakkor a *Repetition* vagy ismétlés és az *Emotional words* technikáját is alkalmazzák, mivel a negatív kifejezéseket folyamatosan ismétlik a hírben, ezzel „beszivároztatva” az emberek fejébe az üzenetet.

A következő hírek terrorizmusról, háborúról és rakétatámadásról szólnak, és negatív hangvételűek. Az egyik hír arról számol be, hogy Irakban több mint 1500 gyereket tartanak fogva, mivel úgy gondolják, hogy közük van az ISIS-hez, több százukat börtönbe is zárják koholt vádakkal, és addig kínozzák őket, amíg be nem vallják azt, amit a hatóságok hallani akarnak. Egy másik hír, hogy rakétatámadás érte Tel-Avivot a Gázai övezetből. Az izraeli hatóságok a Hamászt (fundamentalista palesztin szunnita mozgalom) vádolják, ám ők azt nyilatkozták, hogy nem terveztek semmilyen akciót, és a rakétákat valószínűleg véletlenül lőtték ki, később ezt több izraeli médiaorgánum is megerősítette, többek között a

Channel 7 News és a Ha'aretz. A Russia Today megszólaltatott szakértői szerint azonban Izraelt nem érdekli, hogy mi történik a Gázai övezetben, és teljes ellenőrzése alatt tartja a határokat, amivel beszorítja az embereket az övezet kis területére. Itt a *Testimonial* vagy vallomás technikáját használják, mivel a szakértő, akit megszólaltatnak, a saját nézeteiket népszerűsíti, és nem szólaltatnak meg egy szakértőt sem a másik oldalról.

A sok negatív hír után a legutolsó arról számol be, hogy új csapat érkezett a Nemzetközi Űrállomásra, miután a Soyuz űrhajó sikeresen kikötött, két amerikai és egy orosz űrhajóssal a fedélzeten. Civilekkel készült interjú láthatunk még a riportban, akik a felszállást mentek megnézni, és akik lelkesen beszélnek az orosz sikerről. Itt az integrációs propagandát alkalmazzák, mivel ragaszkodást próbálnak kialakítani a tömegben, azt mutatva, hogy Oroszország milyen sikereket ért el.

Összegzés:

A vasárnapi híradó nagyjából fele a nyugati országokban jelen lévő terrorizmusról, zavargásokról szól, míg a másik fele a Közel-Kelet országainak válságövezeteiről, a riportok nagy része negatív hangnemű. A hírek szerkesztési sorrendje is fontos, hiszen az első 6 hír külföldi terrortámadásokról, háborúkról, tüntetésekről, zavargásokról szól, majd az utolsó hír az orosz űrhajó sikeres megérkezéséről, és ez azt az érzést kelti a nézőben, hogy a világ ijesztő, veszélyes külföldön tartózkodni, és csak Oroszország védhet meg ettől a veszélytől, csak itt érnek el kimagasló sikereket, csak itt lehetsz biztonságban. A hírekben agitációs és integrációs propagandát is használtak, az agitációs módszerek közül pedig a *Name-calling*, a *Repetition*, az *Emotional words* és a *Testimonial* módszereket alkalmazták.

A hírek kvantitatív és kvalitatív elemzése – 2019. április

Kedd – 2019. április 09. – 17 óra

A Russia Today orosz állami hírcsatorna délutáni híradójának keddi adásideje 26 perc 4 másodperc. Az alábbi táblázatban láthatóak a hírek lejátszási sorrendben és ezeknek részletesebb elemzése:

Cím	Időtartam	Terület	Kategória – Hangnem
Sarkvidék fórum Arctic Forum	17:01 – 17:06	Belföld – Oroszország	Társadalom Pozitív
USA–EU vita U. S. – EU Trade Dispute	17:06 – 17:12	Külföld – USA	USA-ellenes Negatív
Internettörvények Keep Calm & Do No Harm	17:12 – 17:17	Külföld – Egyesült Királyság	Nyugatellenes Negatív
Az USA terrorlistáján On The U. S. Terror List	17:18 – 17:23	Külföld – Irak	Terrorizmus Negatív
Navalnij-rendelet Navalny Ruling	17:23 – 17:26	Belföld – Oroszország	Nyugatellenes Negatív

A híradó egy pozitív hangvételű hírrel kezdődik, ugyanis először nyilatkozik Putyin a Mueller-vizsgálatokról a Nemzetközi Sarkvidék Fórumon (International Arctic Forum), ahol kiderül, hogy Oroszországnak semmi köze nem volt a 2016-os amerikai választásokhoz. Putyin szerint az egész Mueller-vizsgálat csak egy nagyobb politikai terv része volt. Az is kiderül, hogy a Fórumon Oroszországnak sikerült végre tárgyalnia Norvégiával és Svédországgal. Ez nagy eredmény, mert a műsorvezető szerint ez a két ország eddig el akarta szigetelni Oroszországot Európától, ám végre diplomatikusan sikerült egy asztalhoz ülniük, hogy együtt küzdhessenek a klímaváltozás ellen.

A következő hírben az USA bejelenti, hogy 11 milliárd dollárnyi vámadót szabott ki az Európai Unióból az Államokba érkező termékekre. „És hogyan jelentette be ezt az államfő? Hát csak Twitteren” – teszi hozzá a műsorvezető, érezhetően rossz szándékkal. „Mivel az Airbus vállalatnak adott támogatások elmentésén hatottak az USA gazdaságára, ezért az Egyesült Államok 11 milliárd dollárnyi adót fog ezentúl az uniós termékekre kiszabni. Az EU nagyon sokáig kihasználta az USA-t, de ennek hamarosan vége lesz” – közölte Donald Trump. Az adó hétköznapi termékekre fog vonatkozni, ám a meghívott szakértő szerint a felszín alatt más lapul. Szerinte az Egyesült Államok vámszabálya leginkább az európai Airbus fogja korlátozni, azért, mert nagy a versengés az amerikai Boeing és az európai Airbus vállalatok között, és Trump szívügye a Boeing cég. A műsorvezető ezután értetlenkedve kérdezi, hogy hogyan szeretheti az elnök ennyire ezt a vállalatot, amikor az elmúlt hónapban 2 halálos repülőgép-baleset okozott, amelyben 346-an haltak meg. Ebben a hírben a *Testimonial* vagy vallo-más technikáját használják, mivel egy szakértő segítségével próbálják azt a véleményt népszerűsíteni, hogy Trump igazából az Airbus céget akarja korlátozni. A *Demonizing the enemy* módszerét is alkalmazzák, amikor a Boeing repülőgép-baleseteiről számolnak be.

„Az ország, amelytől Mary Poppinst kaptuk, igyekszik, hogy a világ legjobb online dadája lehessen” – hangzik el a következő hírben, amely arról szól, hogy az Egyesült Királyság a „világ legszigorúbb internetszabályozását akarja bevezetni”. Megbünteti vagy akár blokkolja is azokat az oldalakat, amelyek veszélyes tartalmakat tesznek közzé. A műsorvezető szerint ezentúl az Egyesült Királyság fogja uralni az internetet, és ez a szabályozás ugyanakkor cenzúra is. Egy szakértő véleményét is kikérik, aki úgy állítja be a kezdeményezést, mintha az nevetséges és megvalósíthatatlan lenne, holott csak olyan szabályokat akarnak bevezetni, hogy a cégek vállaljanak felelősek a saját online oldalukra belépő felhasználók biztonságáért. A kormány a szabályozás kidolgozásához a Facebook csapatának segítségét kérte, ám a híradó műsorvezetője ezt a tényt úgy állította be, mintha a gonosz Facebook és a kormány az emberek életét akarná szabályozni. A riport egy kérdéssel zárul: vajon meg lehet azt egyáltalán tenni, hogy szabályozzuk az internetet, de közben nem alkalmazunk cenzúrát? Itt a *‘Card stacking’* és az *Emotional words* technikákat alkalmazzák, mivel a tényeket úgy válogatják, hogy a saját nézeteiknek feleljenek meg, és olyan szavakat használnak a hírben, amelyek a nézőkben ellenszenvet keltenek a brit kormánnyal szemben.

A következő hírből kiderül, hogy az Egyesült Államok Irán Forradalmi Őrségét terrorista csoportnak nevezte, majd hírt kapunk Alekszej Navalnij orosz ellenzéki politikus helyzetéről is, akit 2014-ben az orosz állam házi őrizetbe vett, ám az Emberi Jogok Európai Bírósága, újratárgyalva az ügyet, úgy határozott, hogy a bíróság illegálisan ítélte ez a politikust. A riportban megszólalnak kormánypárti politikusokat is, akik nagy értetlenkedve állnak ehhez a fejleményhez. Ezután a műsorvezető felsorolja Navalnij más, korábbi bűneit is, ezzel próbálva bizonygatni az állam igazát.

Összegzés:

A keddi híradó több mint fele szól USA- és nyugatellenes hírekről, amelyekben megpróbálják rossz színben feltüntetni az Egyesült Királyságot és az Egyesült Államokat. Ezekben a riportokban ironikus kijelentéseket tesznek, olyan személyeket hívnak csak meg, akik az orosz álláspontot képviselik, és mindig kihangsúlyozzák a hír legnegatívabb részleteit. Emellett konspirációkat is gyártanak, mint például azt, hogy a brit kormány uralni akarja az internetet, vagy Trump azért emeli a vámot, hogy az európai Airbus vállalat ne tudja felvenni a versenyt a Boeinggel. A propagandamódszerek közül a 'Card stacking', az *Emotional words*, a *Testimonial* és a *Demonizing the enemy* technikákat alkalmazták.

A hírek kvantitatív és kvalitatív elemzése – 2020. március–április

Csütörtök – 2020. március 12. – 14 óra

A Russia Today orosz állami hírcsatorna délutáni híradójának szerdai adásideje 26 perc 40 másodperc. A csatorna saját tévéprogramjában a műsort 30 perces terjedelemben tünteti fel, ám ebben benne van a híradót megszakító 6 perces reklám- és műsorajánló szünet is, amelynek elemzésére nem tértek ki ebben a tanulmányban.

Cím	Időtartam	Terület	Kategória – Hangnem
Manning öngyilkossági kísérlete Manning Suicide Attempt	14:01 – 14:08	Külföld – USA	USA-ellenes Negatív
Világjárvány-pánik Pandemic Panic	14:08 – 14:16	Külföld – USA, EU	USA-ellenes Nyugatellenes Negatív
Robbanékony döntés Explosive Decision	14:18 – 14:21	Külföld – Egyesült Királyság	Nyugatellenes Negatív
Minden nehézség ellenére Against All Odds	14:21 – 14:27	Külföld – USA	USA-ellenes Negatív

A csütörtöki híradó első híre Chelsea Manning amerikai katonáról szól, aki öngyilkossági kísérletet követett el a börtönben. Szerencsére sikerült megmente-

ni az életét. A tárgyalására pénteken kerül sor, amelyre a források szerint el fog menni. Az ő ítéletét hét éve Barack Obama mondta ki, miután a Wikileaksnek több százezer titkosított dokumentumot adott ki. A híradóban szó esik arról, hogy Chelsea Manninget igazságtalanság érte, így ő megvádolta a kormányt a törvényekkel való visszaéléssel is. A bíróság azt akarta, hogy újból tanúskodjon, de ő ezt megtagadta, ezért szigorított cellába zárták. A műsorvezető és a meghívott is egyetért abban, hogy ez a fajta bánásmód már „kínzásnak” minősül. A meghívott konkrétan kijelenti, hogy az USA kínozza a rabokat. Ezután különböző szakértők véleményét is kikérik, akik mind azt igazolják, hogy ez a fajta viselkedés kínzásnak minősül. A másik oldal persze nem szólal meg. Majd még több szakértői véleményt kérnek ki, akik mind az igazságtalanság, a törvényekkel való visszaélés és a kínzás szavakat ismételtetik. Itt világosan kirajzolódik, hogy milyen propagandamódszereket használnak. Az egyik a *Repetition* vagy ismétlés módszere, a másik pedig az *Emotional words* vagy érzelmi töltetű szavak technikájának használata. Így ezután a néző az USA-t ezekkel az ismételtetett negatív szavakkal fogja azonosítani.

A következő hír arról szól, hogy Trump megtiltotta a repülőgépek közlekedését a Schengeni övezet és az USA között anélkül, hogy előzőlegesen konzultált volna az EU-val. A hírben végig azt emlegetik, hogy a koronavírust együtt kell legyőznünk, és az USA hátat fordít a világnak, és egyedül hagyja az országokat. Itt szintén az ismétlés és az érzelmi töltetű szavak technikáját használják a hírszerkesztők, illetve a *'Black and White fallacy'* technikáját is, mivel leegyszerűsítik a világjárvány kezelésének összetett problémáját. Majd ezután az EU-t is kritizálják, hogy nem küld Olaszországnak segélyeket, Kínával ellentétben, akit hősnek állítanak be.

A harmadik hír az Egyesült Királyságban lévő törvényről szól, amely kimondja, hogy lehet otthon kísérletezni bizonyos robbanóanyagokkal. Bemutat egy 22 éves fiút, akit terrorizmussal vádolnak, mert robbanóanyagokkal kísérletezett. A hírben egy vitát hallhatunk, és bár konkrétan nem mondják ki, hogy kivel értenek egyet, érződik, hogy bírálják Nagy-Britanniát ezért a törvényért.

A következő hír ismét az Egyesült Államokról szól, ebben azt kutatják, hogy a fiatalok miért nem mennek szavazni. Megkérdéznak New York utcáin fiatalokat erről a kérdésről, majd ezeket az interjúrészteket közlik. Itt a *'Quotes out of Context'* vagy kontextusból kiemelt idézet technikáját használják, ugyanis csak azokat a véleményeket közlik, amelyek azt támasztják alá, hogy az USA-ban nem érdemes szavazni, mert a kormány nem veszi figyelembe az emberek véleményét.

Összegzés:

A csütörtöki híradás fele az Amerikai Egyesült Államok híreiről szól, a másik fele pedig az Európai Unió országainak problémáiról. A hírek hangvétele mind negatív, és rossz színben próbálja feltüntetni az említett országokat. A propagandatechnikák közül az ismétlés, az érzelmi töltetű szavak, a *'Black and White fallacy'* és a *'Quotes out of Context'* technikákat használták.

Vasárnap – 2020. április 12. – 14 óra

A Russia Today orosz állami hírcsatorna délutáni híradójának keddi adás-ideje 29 perc 10 másodperc. Az alábbi táblázatban láthatóak a hírek lejátszási sorrendben és ezeknek részletesebb elemzése:

Cím	Időtartam	Terület	Kategória – Hangnem
Add tovább Pass It On	14:02 – 14:03	Belföld – Oroszország	Koronavírus Semleges
Kitörési frontvonal Outbreak Frontline	14:03 – 14:07	Belföld – Oroszország	Koronavírus Pozitív
Krízis az idősek otthonában Care Home Crisis	14:07 – 14:13	Külföld – EU	Koronavírus Negatív
Sebezhetőség High Vulnerability	14:13 – 14:18	Külföld – USA	Koronavírus Negatív
Ecuadori járvány Ecuador Outbreak	14:20 – 14:24	Külföld – Ecuador	Koronavírus Negatív
Felépült a brit miniszterelnök British PM Recovers	14:24 – 14:25	Külföld – Egyesült Királyság	Koronavírus Semleges
Börtönlázadás Prison Outbreak	14:25 – 14:28	Külföld – Egyesült Királyság	Koronavírus Negatív
Történelmi olajüzlet Historic Oil Deal	14:28 – 14:29	Külföld	Koronavírus Pozitív

A második hír a koronavírus oroszországi terjedéséről szól. Vlagyimir Putin a hadsereg munkájához hasonlítja a vírussal küzdő dolgozók tevékenységét. Bejelenti, hogy megemeli a fizetésüket, és ugyanolyan ingyenes biztosítást ad nekik, mint a hadseregben dolgozóknak. Az RT csapata egy napot töltött egy kórházban, és olyan orvosokat, önkéntes ápolókat mutatnak be, akik a koronavírust próbálják megfékezni. Ezekből az interjúkból semmiféle információt nem tudunk meg, inkább arra törekednek, hogy az egészségügyi dolgozók hősiességét mutassák be. Majd megszólal a WHO oroszországi képviselője, aki magasztalja az ország vezetőségét, hogy milyen korán lépett, és valószínűleg ezért van csak 136 halott az egész országban. Ugyanakkor azt is megemlíti, hogy milyen sok tesztet végeznek, és még az is kaphat belőlük, akinél nem jelentkeztek a tünetek, de potenciálisan koronavírussal fertőzött személlyel érintkezett. Itt egyértelműen az integrációs propaganda figyelhető meg.

A következő hír az idősotthonokban uralkodó állapotokról szól az EU országokban. A riporter kijelenti, hogy veszélyesebb egy idősotthonban lakni, mint

bárhon máshol. Franciaországban a halálos áldozatok 30 százaléka az idősök otthonából került ki. Ebben a hírben megfigyelhetjük az érzelmi töltetű szavak, a *Name-calling*, és a *‘Plain Folks’* technikák használatát. A riportert ugyanis a hír alatt végig lekicsinylően beszél Franciaország, Spanyolország és az Egyesült Királyság vezetőiről, és azt mondja, hogy „nagy szavakkal dobálóznak”, de nem tesznek semmit az idősök védelméért. A riportert végig érzelmi töltetű szavakat használ, és nagyon egyszerűen próbálja elmagyarázni a nézőknek, hogy miért vétkeztek a vezetők. Emellett pedig megfigyelhető az *‘Unstated assumption’* propagandatechnika, mivel a riportert álláspontja végig érezhető ironikus megjegyzéseiből, ám konkrétan nem fejt ki. Azt is kijelentik, hogy ha idősök otthonába szállítják az embereket, a kormány „igazából feláldozza őket”. Majd ezután a *Testimonial* vagy vallomás technikáját is alkalmazzák, mivel egy szakértőtől idéznek, aki így nyilatkozik: „Ez azt jelentené, hogy beengednénk a halált az idősgondozó otthonokba. Úgy gondolom, hogy az a kérés, hogy COVID-19 betegeket fogadjunk be, oly mértékben halmozná a problémákat, hogy búcsúlevelet állítanánk ki a gondozottjainknak.”

A következő hír az Egyesült Államok koronavírus-helyzetét taglalja. Adatokat közölnek, hogy a vírus az afroamerikai emberek körében jobban terjed, és a halálos áldozatok több mint 70 százaléka afroamerikai. Kikérik egy szakértő véleményét, aki megjegyzi, hogy ezek a számok arról tanúskodnak, hogy milyen egyenlőtlenek az egészségügyi biztosítások és az egész rendszer, és sugallja, hogy a rasszizmus még mindig fellelhető. Egy híressé vált Facebook-posztot is bemutatnak, amelyben egy beteg utolsó szavait idézik: „ki fogja ezt kifizetni?” A beteg nem kért lélegeztetőgépet, mivel nem tudta volna kifizetni. Ezekkel a példákkal a hírszerkesztők le akarják járítani az Egyesült Államokat és annak egészségügyi rendszerét. A *‘Black and White fallacy’* és a *Demonizing the enemy* technikáját használják, ugyanis leegyszerűsítik az üzenetet, és csak annyit mondanak, hogy az egészségügyi rendszer rossz, nem vizsgálják meg mélyebben a kérdést. Emellett pedig rémtörténetekkel próbálják az egészségügyi rendszert aláásni, és folyamatosan az „inequality” szót ismételtetik.

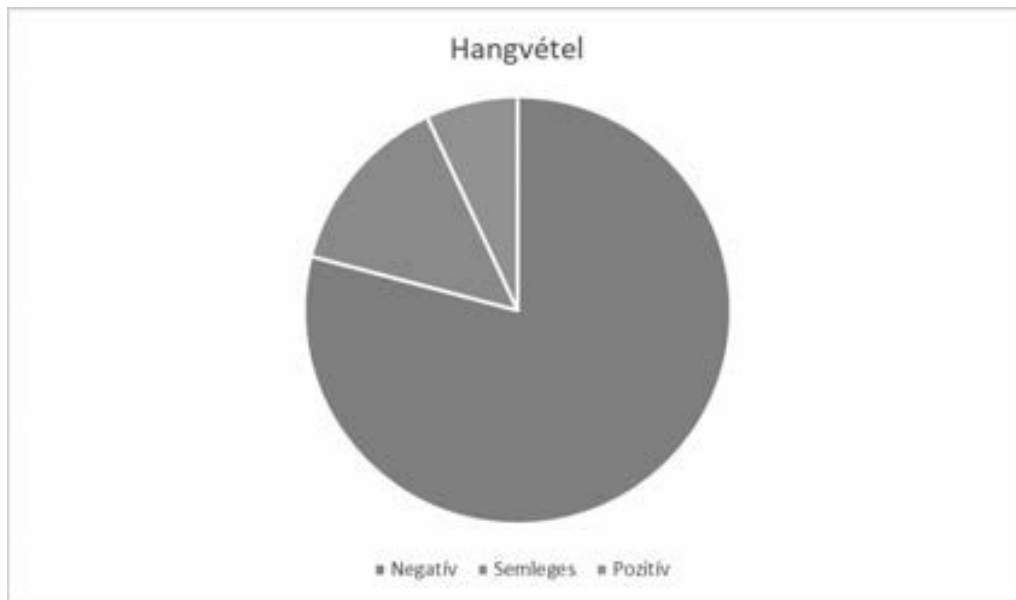
Összegzés:

A vasárnapi híradó mind a nyolc híre a koronavírusról szólt. Ebből két-két hírnek volt semleges, illetve pozitív hangvétele, négynek pedig negatív. A negatív hangvételű hírek pedig az USA-ról, az Egyesült Királyságról és Ecuadorról szóltak. A propagandatechnikák közül pedig majdnem mindeniket megfigyelhettük. A következőket használták: *Name-calling*, *‘Plain Folks’*, *‘Unstated assumption’*, *Testimonial*, *‘Black and White fallacy’* és a *Demonizing the enemy*.

Következtetések

A 2019-ben elemzett hírek 6.9%-a volt pozitív, 13.9%-a semleges és 79.2%-a negatív hangvételű. Az USA-ellenes, nyugatellenes, terrorizmus és tüntetések kategóriába sorolt hírek többsége negatív, esetleg semleges volt. Ezt szemlélteti az

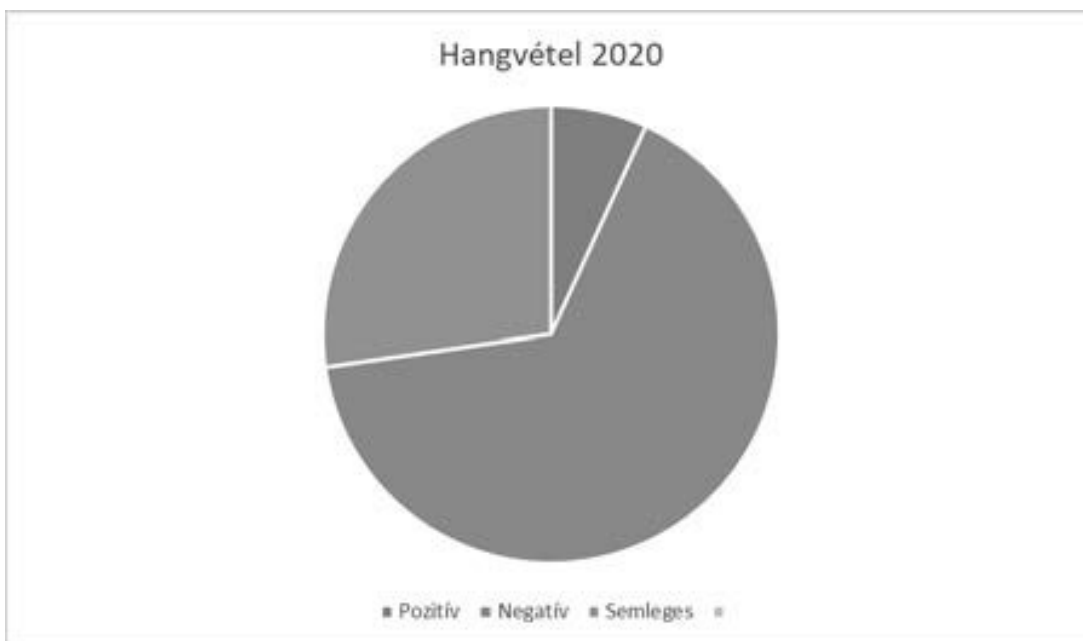
alábbi grafikon is. A negatív hírek felháborodást keltettek a nézőkben, kihasználva azok előítéleteit.

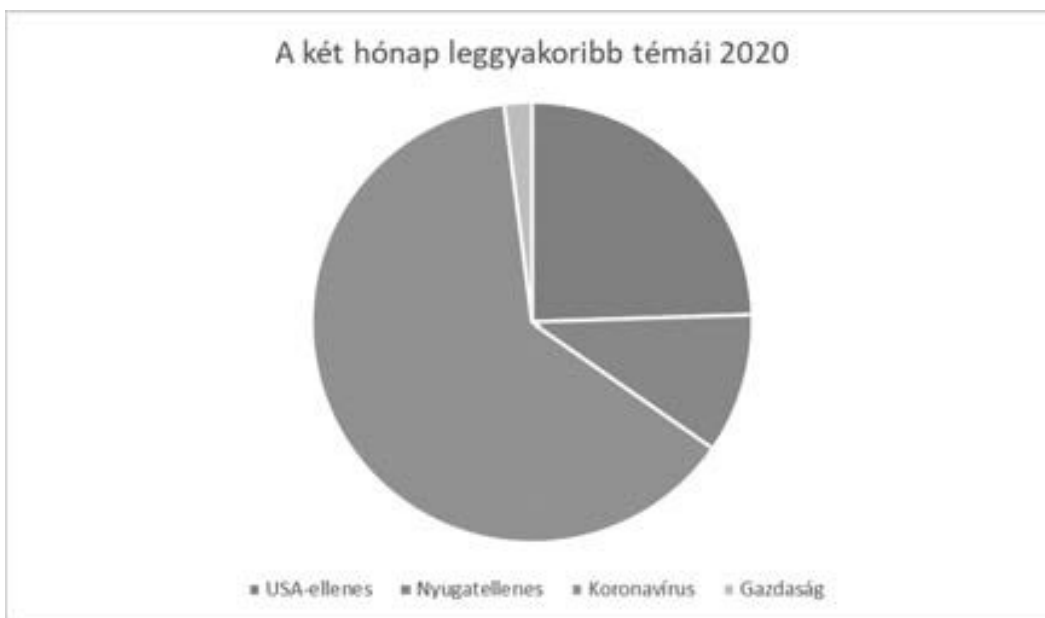
A témák gyakoriságát az alábbi grafikon is szemlélteti, amelyen megfigyelhető, hogy az USA-ellenes hírek 36.1%-ban, a nyugatellenesek 25.5%-ban, terrorizmus hírei 8.5%-ban, a tüntetések 4.2%-ban voltak jelen, míg az egyéb kategóriába 25.7% esett.

A 2020-ban elemzett hírek 6.8%-a volt pozitív, 27.2%-a semleges és 66%-a negatív hangvételű. A koronavírus, USA-ellenes és nyugatellenes kategóriába sorolt hírek többsége negatív, esetleg semleges volt. Ezt szemlélteti az alábbi grafikon is.

A témák gyakoriságát az alábbi grafikon is szemlélteti, amelyen megfigyelhető, hogy az USA-ellenes hírek 24.5%-ban, a nyugatellenesek 10.2%-ban, koronavírus hírei 63.2%-ban, a gazdaságé pedig 2.1%-ban voltak jelen.

Az elemzés során megfigyelhetőek voltak az agitációs és integrációs propagandaelemek egyaránt. Az integrációs propagandák azok voltak, amelyek során a nagy orosz sikerekről beszéltek, többek között arról, hogy Putyin hogyan javította a közbiztonságot, hogy milyen gyorsan és jól reagált a koronavírusra, vagy hogy az orosz űrhajóprogram keretében milyen sikereket értek el. Az agitációs pro-

paganda arra irányul, hogy elégedetlenséget szítson a néptömegekben, akik így szembefordulnak egy kijelölt hatalmi csoporttal, a mi esetünkben az Amerikai Egyesült Államokkal és a nyugati országokkal. Megfigyelhető volt, hogy a hírek többségében a Russia Today műsorvezetői az Egyesült Királyság, az USA, Franciaország és Németország ellen uszították a nézőket, néha nyíltan, néha pedig rejtett mondatokba, gesztusokba kódolva. Ezzel azt a hatást keltették, hogy a nyugati államok a felelősök a világban lévő zavargásokért, háborúkért, szegénységért. Az Egyesült Államokat többször megvádolták azzal, hogy érdekszálak mentén dönti el, hogy kit támogat, vagy hogy felelőtlen a kormánya. Azzal is megvádolták, hogy nem képes a Közel-Kelet országaiban a háborús övezetekben biztosítani az áthaladást a segélyszállító konvojok számára. Álhíreket is terjesztenek az Államokról, többek között azt, hogy Richard Burr szenátor hazugságokat terjeszt a médiában, vagy hogy felfegyverzett katonákat küldött Haitibe, hogy biztosítsák az államfőt, és átutaljanak neki 80 millió dollárt. Más forrásból tájékozódva viszont kiderült, hogy a katonák nem beszéltek arról, hogy melyik kormánynak teljesítenek feladatot, nem voltak mindannyian amerikai állampolgárok, volt köztük orosz tiszt is, amely tényt a Russia Today elhallgatta.

A hírcsatorna műsorvezetői és riporterei a brit kormányt többször kinevették a Brexit miatti döntésképtelenségéért, és ironikus megjegyzéseket tettek azzal kapcsolatban, hogy talán sohasem fog kilépni az Egyesült Királyság az Unióból. A híradók címeiben is erre utaltak: „Brexit forever?” A francia kormányt is kritizálták a sárgamellényes tüntetők miatti tehetetlenségéért. Ez a bíráló 2020-ban is ugyanúgy fellelhető, ekkor leggyakrabban Németország és az Egyesült Királyság kormányát vádolták.

Az agitációs propaganda egyik leggyakrabban alkalmazott eszköze az ellenségkép építése. A híradó során legtöbbször Donald Trump és Theresa May ellen fogalmazódtak meg vádak, az ő hitelességüket próbálták meg aláásni az RT műsorvezetői és szerkesztői, így alakítva ki hírről hírre egyre ellenségesebb, idegebb képet a vezetőkről.

Mint szó volt róla, a hazugság mértéke szerint megkülönböztetjük a fehér, a szürke és fekete propagandát. Az RT hírcsatorna leginkább a fehér propagandára jellemző, enyhébb manipulációs eszközöket használja, mint például az információ egyoldalú bemutatását. Néha azonban arra is láthatunk példát, hogy a fekete propagandára jellemző hamis információkat, álhíreket közvetít. Ezt az eszközt leginkább az Egyesült Államokról és a nyugati országokról szóló híreikben lehet felfedezni, illetve a koronavírus kapcsán. Például az RT műsorvezetői azt állították, hogy az FBI összejátszik Hillary Clintonnal, vagy azt híresztelték a Haitiben felfedezett katonákról, hogy az amerikai kormány megbízottjai, holott ezt semmilyen forrás nem erősítette meg.

Az agitációs propaganda abszolút túlsúlyban van az integrációshoz képest, mivel azt összesen hét alkalommal használják a két év alatt. Az RT hírösszeállításában az ellenségkép építése mellett számos más manipuláló módszert is felfedeztem az elemzés során. A kutatás rávilágított arra, hogy a Russia Today pártatlanságát ért kritikák többnyire valóságok. A pozitív hangvételű hírek általában a

Putyin-kormány sikerét támasztották alá, míg a negatívak az Egyesült Államokat és a nyugati országokat kritizálták.

Bibliográfia:

Bajomi-Lázár P. (2003). Az objektivitás-doktrína nyomában. *Médiakutató*, nyár. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_02_nyar/02_objektivitas_doktrina/ Letöltve: 2019. 03. 27.)

Bartos, Alekszandr: Roszszija v epohu gibridnih vojn: Transzformacija vojennih konfliktov trebujet izmenenyij v goszudarsztve. 20. 10. 2017. Nyezaviszimoje voennoje obozrenyje. (http://nvo.ng.ru/gpolit/2017-10-20/1_970_hybrid.html. Letöltés ideje: 2019. 02. 12.)

Hobbs, R. és McGee, S. (2014). Teaching about Propaganda: An Examination of the Historical Roots of Media Literacy. *Journal of Media Literacy Education*, 6(2),

(https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1046525.pdf?fbclid=IwAR3Y4EZ_fwBK8heWpbrPtVUHMZQssY58ZBihN_VQJt1kACpCQ8f71f6DN4. Letöltve: 2020. 01. 04.)

Ioffe, J. (2010). *What Is Russia Today? The Kremlin's propaganda outlet has an identity crisis.* (https://archives.cjr.org/feature/what_is_russia_today.php?fbclid=IwAR3LYMUUxbCU9OyG56s7NThK5KSGGNiGyCVioTwyiGP4S9NUUJdBlBnb4PI. Letöltve: 2020. 02. 11.)

Jakubowicz, K. (2007). Public Service Broadcasting: A Pawn on an Ideological Chessboard. In Els de Bens (ed.), *Media Between Culture and Commerce*. Bristol, Intellect Books.

Jowett, G. S. és O'Donnell, V. (1999). *Propaganda and Persuasion*. Newbury Park, SAGE Publications.

Keane, J. (1991). *Media and democracy*. Cambridge, Polity Press.

L. Jakab Z. (1995). A közszolgálatosság értelmezése a 20-as évektől napjainkig. In Terestyéni Tamás (szerk.), *Közszolgálatosság a médiában*, Budapest, Osiris.

Nyíri T. (1998). A „lélektani hadviselés” tömegpszichológiai aspektusai. *Új Honvédségi Szemle*, január.

Révész B. (1996). *Manipulációs technikák a hidegháború korai időszakában. (Magyarország és a Szabad Európa Rádió 1950-1956)*. Szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara. (<http://mek.oszk.hu/01900/01988/01988.htm>. Letöltve: 2019. 03. 10.)

Rhodes, A. (1976). *Propaganda: The Art of Persuasion, World War II*. Chelsea House, Michigan.

Snegovaya, M. (2015). *Russia Report 1. Putin's information warfare in Ukraine. Soviet origins of Russia's hybrid warfare.* Institute for the Study of War, Washington. (<http://www.understandingwar.org/report/putins-information-warfare-ukraine-soviet-origins-russias-hybrid-warfare>. Letöltve: 2020. 01. 21.)

Somodi Z. és Kiss Á. P. (2019). A hibrid hadviselés fogalmának értelmezése a nemzetközi szakirodalomban. *Honvédségi Szemle*, január. 22–28.

(http://real.mtak.hu/105176/1/Somodi-ZoltC3A1n-C591rnagy-E28093-Kiss-C381lmos-PC3A9ter_A-hibrid-hadviselC3A9s-fogalmC3A1nak-C3A9rtelmezC3A9se-a-nemzetkC3B6zi-szakirodalomban.pdf. Letöltés ideje: 2020. 01. 20.)

Terestyéni T. (2007). Televíziós híradóműsorok összehasonlító vizsgálata. *Médiakutató*, tél. (https://mediakutato.hu/cikk/2007_04_tel/01_hiradok. Letöltve: 2020. 04. 15.)

Van Herpen, M. (2016). *Putin's propaganda machine*. BRE Review (Baltic Rim Economies), University of Turku, October.

Jegyzetek:

1 Jowett, G. S. és O'Donnell, V. (1999). *Propaganda and Persuasion*. Newbury Park, SAGE Publications.

2 Nyíri T. (1998). A „lélektani hadviselés” tömegpszichológiai aspektusai. *Új Honvédségi Szemle*, január.

3 Bajomi-Lázár P. (2003). Az objektivitás-doktrína nyomában. *Médiakutató*, nyár. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_02_nyar/02_objektivitas_doktrina/ Letöltve: 2019. 03. 27.)

4 Rhodes, A. (1976). *Propaganda: The Art of Persuasion, World War II*. Chelsea House, Michigan.

5 Hobbs, R. és McGee, S. (2014). Teaching about Propaganda: An Examination of the Historical Roots of Media Literacy. *Journal of Media Literacy Education*, 6(2),

(https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1046525.pdf?fbclid=IwAR3Y4EZ_fwBK8heWpbrPtVUHMZQssY58ZBihN_VQJt1kACpCQ8f71f6DN4. Letöltve: 2020. 01. 04.)

6 Révész B. (1996). *Manipulációs technikák a hidegháború korai időszakában. (Magyarország és a Szabad Európa Rádió 1950-1956)*. Szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara. (<http://mek.oszk.hu/01900/01988/01988.htm>. Letöltve: 2019. 03. 10.)

7 Somodi Z. és Kiss Á. P. (2019). A hibrid hadviselés fogalmának értelmezése a nemzetközi szakirodalomban. *Honvédségi Szemle*, január. 23–27.

(http://real.mtak.hu/105176/1/Somodi-ZoltC3A1n-C591rnagy-E28093-Kiss-C381lmos-PC3A9ter_A-hibrid-hadviselC3A9s-fogalmC3A1nak-C3A9rtelmezC3A9se-a-nemzetkC3B6zi-szakirodalomban.pdf. Letöltés ideje: 2020. 01. 20.)

8 Bartos, 2017

9 Snegovaya, M. (2015). *Russia Report 1. Putin's information warfare in Ukraine. Soviet origins of Russia's hybrid warfare*. Institute for the Study of War, Washington. (<http://www.understandingwar.org/report/putins-information-warfare-ukraine-soviet-origins-russias-hybrid-warfare>. Letöltve: 2020. 01. 21.)

10 Van Herpen, M. (2016). *Putin's propaganda machine*. BRE Review (Baltic Rim Economies), University of Turku, October. 35.

11 Jakubowicz, K. (2007). Public Service Broadcasting: A Pawn on an Ideological Chessboard. In Els de Bens (ed.), *Media Between Culture and Commerce*. Bristol, Intellect Books. 115–116.

12 L. Jakab Z. (1995). A közszolgálatosság értelmezése a 20-as évektől napjainkig. In Terestyéni Tamás (szerk.), *Közszolgálatosság a médiában*, Budapest, Osiris. 53–61.

13 Keane, J. (1991). *Media and democracy*. Cambridge, Polity Press. 126.

14 'Russia Today' Doubles its U.S. Audience – *Russia Briefing*. <https://www.russia-briefing.com/news/russia-today-to-double-its-u-s-audience.html/>